

Васюта Юлія Володимирівна,
ад'юнкт відділу докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Пендюра Максим Миколайович,
завідувач кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ СПІЛЬНИМИ СЛІДЧИМИ ГРУПАМИ У СФЕРІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Нині боротьба зі злочинністю належить до пріоритетних напрямів міжнародного співробітництва. Інтернаціоналізація кримінальних правопорушень зумовила необхідність налагодження взаємовідносин між державами та міжнародними організаціями щодо розслідування кримінальних правопорушень з «іноземним елементом», зокрема вчинених за участю дітей. Така міжнародна співпраця має важливе значення для забезпечення повного, швидкого та неупередженого розслідування кримінального провадження та забезпечення належного кримінального судочинства. Одним з основних компонентів державної політики України у сфері захисту дитинства є удосконалення нормативно-правової бази, зокрема імплементація норм міжнародного права.

У свою чергу, розслідування кримінальних правопорушень, вчинених за участю дітей, передбачають комплекс особливостей, що потребують дослідження. Ця проблематика є актуальною у світовому просторі, тому розслідування таких протиправних явищ слід здійснювати за допомогою форм міжнародного співробітництва.

Насамперед, акцентуємо увагу на створенні спільних слідчих груп. Регламентация діяльності такого правового інституту здійснюється як на національному, так і на міжнародному рівні. Відповідно до ч. 1 ст. 571 «Створення і діяльність спільних слідчих груп» Кримінального процесуального кодексу України «для проведення досудового

розслідування обставин кримінальних правопорушень, вчинених на територіях декількох держав, або якщо порушуються інтереси цих держав, можуть створюватися спільні слідчі групи» [4]. Також зауважимо, що положення Другого додаткового протоколу до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 08 листопада 2001 року, передбачають, що «за взаємною згодою компетентні органи двох чи більше Сторін можуть створити спільну слідчу групу з конкретною метою й на обмежений період, який може бути продовжений за взаємною згодою, для проведення кримінальних розслідувань на території однієї чи більше Сторін, що створили групу (ч. 1 ст. 20 цього документа)» [2].

З огляду на вищезазначене, при розслідуванні кримінальних правопорушень, зокрема у сфері ювенальної юстиції, доцільно залучати спільні слідчі групи як форму міжнародного співробітництва. Нерідко виникають ситуації, пов'язані із відсутністю договірних відносин з певною державою, що ускладнює співробітництво. За таких умов слід керуватися принципом взаємності, що закріплено в положеннях національного законодавства (ст. 544 КПК України). Принцип взаємності притаманний будь-яким міжнародно-правовим відносинам світового співтовариства, відображений у КПК України та законодавстві іноземних держав [7, С. 248].

Розглядаючи особливості взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, зокрема вчинених за участю дітей, можна виділити відповідні рівні її реалізації: «вищий» рівень передбачає спільну діяльність державних органів; органів, які виступають у статусі центральних та компетентних; уповноважених посадових (службових) осіб; другий рівень – взаємодію (узгоджену діяльність компетентних органів держав, їх окремих підрозділів та співробітників: слідчих, оперативних працівників, експертів, прокурорів, що виконують поставлені завдання), пов'язану з реалізацією конкретних практичних завдань розслідування кримінальних правопорушень [7, С. 261].

За умов, коли кримінальні правопорушення, вчинені за участю дітей, набули міжнародного характеру, ефективно виявляти, розслідувати й попереджувати кримінальні правопорушення без застосування заходів міжнародного

співробітництва неможливо. Зокрема, при розслідуванні такого виду кримінальних правопорушень здебільшого застосовують міжнародну правову допомогу як захід міжнародного співробітництва [6, С. 485].

При проведенні процесуальних дій у порядку міжнародного співробітництва, пріоритетним завданням є забезпечення прав і свобод дітей-учасників кримінального провадження, які мають особливий процесуальний статус, потребують тактично правильного відношення за психологічно комфортних умов. Сучасний стан боротьби з вищезазначеними злочинними проявами актуалізує необхідність застосування нових методів та прийомів правоохоронної діяльності, сучасних технологій розслідування кримінальних правопорушень відповідно до міжнародних стандартів, користуючись порівняльно-правовим досвідом провідних демократичних держав. З огляду на це, доцільно використовувати досягнення науково-технічного прогресу у межах кримінального судочинства, насамперед, застосовувати технології відеоконференції під час проведення процесуальних дій.

Розглянемо технології проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час кримінального провадження щодо кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, що реалізують у межах міжнародної правової допомоги: 1) регламентація міжнародним правом і національним правом держав проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час досудового розслідування та судового розгляду; 2) наявність технічних засобів для відеоконференції, залучення необхідних спеціалістів; 3) попереднє узгодження порядку проведення процесуальної дії компетентними органами держав; 4) залучення необхідних учасників процесуальної дії, зокрема захисника, законного представника, педагога, психолога, лікаря, спеціаліста-криміналіста, експерта та ін.; 5) проведення процесуальної дії в режимі відеоконференції за такими етапами: підготовчим, робочим, фіксації; 6) дотримання вимог, що забезпечують отримання повних і достовірних показань, належних результатів процесуальної дії, для використання в доказуванні під час кримінального провадження;

7) застосування особливих тактичних прийомів, з метою досягнення поставлених завдань; 8) фіксація перебігу та результатів проведеної процесуальної дії, забезпечення використання отриманих результатів у доказуванні в кримінальному провадженні [6, С. 498-501].

З огляду на окремі аспекти статистичних даних, варто зазначити, що «слідчими комісіями за процесуального керівництва Генеральної прокуратури України станом на 21 жовтня цього року зафіксовано понад 41 тисячу кримінальних злочинів, зокрема зареєстровано 41294 злочинів агресії та воєнних злочинів, у тому числі злочинів проти дітей (без повного врахування з місць активних бойових дій), ідеться про 429 загиблих та 817 поранених дітей різного ступеня тяжкості. З метою належної фіксації та документування таких злочинів в Інтернеті створено ресурс – головну державну платформу для збору доказів. Відповідно до цього у квітні цього року прокурор Міжнародного кримінального суду і генеральні прокурори Литви, Польщі та України підписали угоду про приєднання Офісу прокурора МКС до спільної слідчої групи, що стало прецедентом в історії суду» [3].

Також доцільно зазначити окремі криміналістичні методики діяльності слідчого в межах спільної слідчої групи. Насамперед, «слідчий повинен: спланувати розслідування таким чином, щоб мінімізувати участь дитини в ході такого розслідування, проте провести його швидко, всебічно та законно; користуватися дискреційними повноваженнями задля ефективного проведення досудового розслідування; не допускати осуду дитини; пересвідчитись у професійності залучених спеціалістів; особливу увагу звертати на окремі категорії дітей (діти мігрантів, діти-біженці, діти без супроводу, діти-інваліди, діти, що перебувають у спеціалізованих закладах тощо); повідомляти дитину-жертву та її батьків, про хід досудового розслідування, враховуючи її вік, психологічний розвиток та емоційний стан» [5, С. 189].

Окрім вищезазначеного, варто розглянути окремі аспекти реформування системи ювенальної юстиції крізь міжнародних досвід, насамперед щодо роботи з дітьми, які на момент вчинення суспільно небезпечного діяння не досягли віку, з якого

настає кримінальна відповідальність, для визначення позитивних та негативних аспектів існуючих практик інших країн. Зупинимося на порівняльно-правовому аналізі країни із близькою до України континентальною правовою системою – Польщі. «Основу законодавства Республіки Польща у сфері, яка стосується проблеми захисту прав дітей, які опинились у конфлікті із законом, є Конституція РП (ст. ст. 48, 72), Сімейний і опікунський кодекс РП, Кримінальний кодекс РП, Закон РП «Про уповноваженого з прав дитини», Закон РП «Про систему освіти», Закон РП «Про судових кураторів» тощо».

Особливістю судового провадження у справах неповнолітніх в Польщі є діяльність сімейного суду, а не кримінального. «Суб'єкти, які взаємодіють з судом у сімейних справах, зокрема: державні установи, громадські установи та органи самоврядування, а також особи, які заслуговують на довіру, в обов'язі своєї діяльності, надають, на вимогу суду в сімейних справах, інформацію, яка необхідна в ході провадження для роботи суду» [1, С. 5]. «Також однією з інституцій, яка функціонує при сімейному суді, є Районні центри сімейної допомоги (соціальні працівники зобов'язані надавати психологічну, соціальну фінансову допомогу, щоб дитина не потрапляла в піклувальні установи). Центри допомагають в кризових ситуаціях, проводять інтерв'ю, співпрацюють з сімейними кураторами» [1, С. 7]. Міжнародний досвід свідчить про існування широкого кола заходів (не санкцій), які застосовуються до дітей у конфлікті із законом.

Отже, розслідування кримінальних правопорушень спільними слідчими групами у сфері ювенальної юстиції потребує міжнародної співпраці компетентних органів держав у боротьбі з міжнародними кримінальними правопорушеннями, вчиненими за участю дітей. Таку діяльність реалізують з метою надання інформаційної допомоги, психологічної реабілітації дітей-учасників кримінального провадження, забезпечення профілактичної функції правоохоронної та судової систем та обміну цінним досвідом провідних країн світу.

Список використаних джерел

1. Аналіз міжнародного досвіду щодо роботи з дітьми, які на момент вчинення суспільно небезпечного діяння не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/11406/file/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%20%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%83.pdf%20.pdf>.

2. Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 08 листопада 2001 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_518#Text.

3. Заява світового конгресу українських юристів від 21 жовтня 2022 року. Голос України. Газета Верховної Ради України. URL: <http://www.golos.com.ua/article/365509>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

5. Нікітіна-Дудікова Г.Ю., Черноус Ю.М. Міжнародні та європейські стандарти правосуддя, дружнього до дитини, під час розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей. Нове українське право. 2022. Вип. 2. С. 182–190. doi: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.25>.

6. Нікітіна-Дудікова Г.Ю. Теоретичні та практичні основи криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2022. 713 с.

7. Черноус Ю.М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 492 с.